

การจัดการองค์ประกอบการท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างยั่งยืนจังหวัดกาฬสินธุ์

Management Strategies of Dimensional Components for a Sustainable Buddhism Tourism in Kalasin Province

ปฏิมาศ นิตยาชิต¹, ธนาภรณ์ ทศนภักดิ์²

Patimas Nittayachit¹, Thanaporn Thatsanaphak²

บทคัดย่อ

การศึกษากิจการองค์ประกอบการท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างยั่งยืน จังหวัดกาฬสินธุ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากิจการองค์ประกอบการท่องเที่ยววิถีพุทธที่มีผลต่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของนักท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์ และเสนอแนวทางการจัดทำกลยุทธ์การจัดการองค์ประกอบการท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างยั่งยืนจังหวัดกาฬสินธุ์โดยการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธและประชาชน ซึ่งได้มาจากการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจำนวน 32 ราย และจากแบบสอบถามนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยววิถีพุทธซึ่งได้มาจากการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเป็นระบบ จำนวน 630 ราย โดยผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยแบบจำลองการวิเคราะห์ค่าโนนินคัล ผลการศึกษา พบว่าการจัดการองค์ประกอบการท่องเที่ยววิถีพุทธที่มีผลต่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของนักท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์ ประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้ 1) การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวส่งผลเชิงลบต่อการท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างยั่งยืนของนักท่องเที่ยว 2) การจัดการสิ่งแวดล้อมความสะอาดทางท่องเที่ยวส่งผลเชิงลบต่อการท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างยั่งยืนของนักท่องเที่ยว 3) การจัดการการคมนาคมขนส่งส่งผลเชิงลบต่อการท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างยั่งยืนของนักท่องเที่ยว 4) การจัดการระบบธุรกิจการท่องเที่ยวส่งผลเชิงลบต่อการท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างยั่งยืนของนักท่องเที่ยว และ 5) การจัดการการส่งเสริม สนับสนุนการท่องเที่ยวส่งผลเชิงลบต่อการท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างยั่งยืนของนักท่องเที่ยว จากผลจากการวิจัยครั้งนี้สามารถพัฒนาการท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างยั่งยืน จัดทำเส้นทางท่องเที่ยววิถีพุทธ จังหวัดกาฬสินธุ์ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ เพื่อเสนอเป็นแนวทางการจัดทำกลยุทธ์การจัดการองค์ประกอบการท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ : การจัดการองค์ประกอบการท่องเที่ยว, การท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างยั่งยืน

¹อาจารย์ประจำสาขาวิชาการโรงแรมและการท่องเที่ยว คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม (Email : pu_bule@hotmail.com)

²อาจารย์ประจำสาขาวิชาการโรงแรมและการท่องเที่ยว คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม (Email : 2555thanaporn@gmail.com)

ABSTRACT

The objectives of the research were to study management strategies of dimensional components for sustainable Buddhism tourism in Kalasin province and to suggest the management strategies of dimensional elements for sustainable Buddhism tourism. The data was collected by interviewing thirty two key informants consisting of stakeholders relating to Buddhism tourism management and people in Kalasin province. They were selected by the purposive random sampling technique, and the data was collected by questionnaire from six hundred thirty tourists. They were selected by the systematic random sampling technique. The data was analyzed by a computer program. The study showed that the management for sustainable Buddhism tourism in Kalasin province consisted of five components: 1) tourism resources management, 2) management of tourism facilities, 3) transportation management, 4) tourism business management, and 5) tourism promotion affecting negatively sustainable Buddhism tourism. The research results are able to develop management strategies of dimensional components for sustainable Buddhism tourism, and Buddhism tourism routes in Kalasin province. Additionally, the strategies are practical for designing management strategies of dimensional components for sustainable Buddhism tourism.

Keyword : Management elements of tourism, Sustainable Buddhism Tourism

บทนำ

ปัจจุบันการท่องเที่ยวในประเทศไทยมีการแข่งขันที่รุนแรงมากขึ้นภายในประเทศและต่างประเทศ เนื่องจากนักท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงความต้องการจากการท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนหรือพบเห็นสิ่งแปลกใหม่ กลายเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการมีประสบการณ์โดยตรงโดยการเข้าไปเรียนรู้และมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมของสังคมที่ตนไปท่องเที่ยวอย่างลึกซึ้งมากขึ้น (มณีวรรณ ฌินิม และ ปรรธนา จันทุพันธ์, 2546) รูปแบบการท่องเที่ยวแนวใหม่ที่คาดว่าจะได้รับความนิยมนับจากนี้ และอาจจะเป็นโอกาสทางการตลาดของกลุ่มเอสเอ็มอีในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้ คือ การท่องเที่ยวเชิงศาสนา (Religious Tourism) ในภาวะที่ผู้คนแสวงหาสิ่งยึดเหนี่ยวทางใจประกอบกับกระแสความศรัทธาในการทำบุญไหว้พระและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายซึ่งอยู่คู่กับคนไทยมาช้านาน ซึ่งประเทศไทยจัดว่ามีความได้เปรียบจากการมีวัดวาอารามแหล่งท่องเที่ยวมากมายที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ประเพณี ซึ่งเกิดจากวิถีชีวิตและศาสนาของคนไทย ทั้งนี้คนไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับศาสนาพุทธจึงมีการสร้างสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ เพื่อปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา ประเพณี ประจำท้องถิ่นตามวันสำคัญทางพุทธศาสนาตลอดจนศิลปกรรมจำนวนมาก (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2552)

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยนั้นมีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์ในด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ซึ่งทางภาครัฐและเอกชนได้เห็นถึงศักยภาพที่จะสามารถพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวให้เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตที่ผูกพันกับพุทธศาสนาได้ จึงได้ให้การสนับสนุนให้ชุมชนหรือแหล่งท่องเที่ยวที่มีความพร้อมสามารถพัฒนาอย่างถูกวิธีเพื่อให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมากขึ้น ซึ่งจังหวัดกาฬสินธุ์ถือว่าเป็นจังหวัดหนึ่งที่มี

ความโดดเด่นในเรื่องของทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งรวมอารยธรรมโบราณที่ทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมพื้นบ้าน ศิลปหัตถกรรม ซึ่งมีความสำคัญเชิงวัฒนธรรมส่งผลให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวมาก เฉพาะในช่วงเทศกาลที่เป็นช่วงวันหยุดยาว เช่น ปีใหม่ สงกรานต์ โดยแหล่งท่องเที่ยวเกี่ยวกับศาสนา และแหล่งโบราณวัตถุได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวสูงสุด นอกจากนี้นักท่องเที่ยวมักเดินทางเข้ามาทำบุญกัน มากช่วงเดือนกรกฎาคม เพราะเป็นวันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา (สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว, 2555)

สถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์ที่นักท่องเที่ยวนิยมไปเที่ยวมากที่สุด คือ วัด ประกอบกับรูปแบบ การท่องเที่ยวแนวใหม่ที่คาดว่าจะได้รับความนิยมนับจากนี้ คือ การท่องเที่ยวเชิงศาสนา (Religious Tourism) ส่งผลให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาเกี่ยวกับ “การท่องเที่ยววิถีพุทธ” โดยการท่องเที่ยววิถีพุทธถือว่าการท่องเที่ยวในของ การเรียนรู้โดยนักท่องเที่ยวสามารถศึกษาเรื่องราวความเป็นมาของแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ไปพร้อม ๆ กับการศึกษา หลักธรรม ตลอดจนสามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ การท่องเที่ยววิถีพุทธยังสะท้อนถึงวิถีชีวิต (เครือข่าย ศาสนิกชนแห่งประเทศไทย, 2552)

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง “การจัดการองค์ประกอบการท่องเที่ยว วิถีพุทธอย่างยั่งยืนในจังหวัดกาฬสินธุ์” เพื่อจะสามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และเผชิญกับ การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ได้ต่อไป ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความคิดที่จะนำแนวคิดการจัดการ เชิงกลยุทธ์มาประยุกต์ใช้ในการจัดการการท่องเที่ยววิถีพุทธโดยการวิเคราะห์องค์ประกอบพื้นฐานของแหล่ง ท่องเที่ยวและค้นหาทางเลือกกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการพัฒนา การท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการจัดการองค์ประกอบการท่องเที่ยววิถีพุทธที่มีผลต่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของ นักท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดทำกลยุทธ์การจัดการองค์ประกอบการท่องเที่ยววิถีพุทธที่มีผลต่อการ ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของนักท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์

ประโยชน์ที่ได้รับการวิจัย

1. ได้แนวทางการจัดทำกลยุทธ์การจัดการองค์ประกอบการท่องเที่ยววิถีพุทธที่มีผลต่อการท่องเที่ยว อย่างยั่งยืนของนักท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์
2. นำกลยุทธ์ในการจัดการองค์ประกอบการท่องเที่ยววิถีพุทธที่มีผลต่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของ นักท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์ไปสู่การปฏิบัติในการส่งเสริมการท่องเที่ยว

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจเพื่อศึกษาการจัดการองค์ประกอบการท่องเที่ยววิถีพุทธ อย่างยั่งยืนในจังหวัดกาฬสินธุ์ สถานที่เก็บข้อมูล คือวัดในจังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 8 วัด 1) วัดกลาง 2) พุทธสถาน ภูป้อ หรือวัดอินทรประทานพร 3) พุทธสถานภูสิงห์ 4) วัดพุทธนิมิต (ภูคำว) 5) พระธาตุยาคู 6) วัดป่าหม่อมมาวาส 7) วัดสักกะวัน 8) วัดป่าพุทธมงคล

ประชากร ได้แก่ 1) เจ้าอาวาส มัคทายก และผู้บริหารจัดการวัด 8 แห่งนี้ ได้แก่ วัดกลาง วัดป่ามณีนิมิต วาส วัดสักกะวัน วัดภูสิงห์ วัดภูค้ำ วัดภูป้อ วัดป่าพุทธมงคล และพระธาตุยาคู 2) ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน ประชาชนชาวบ้าน และประชาชนท้องถิ่นที่มีภูมิลำเนาอยู่ใน 8 ตำบล ได้แก่ ตำบลกาฬสินธุ์ ตำบลลำพาน ตำบลหลุบ ตำบลโนนบุรี ตำบลสหัสขันธ์ ตำบลภูสิงห์ ตำบลภูป้อ และตำบลหนองแปน ซึ่งเป็นที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธ ทั้ง 8 แห่ง คือ วัดกลาง วัดป่ามณีนิมิต วัดสักกะวัน วัดภูสิงห์ วัดภูค้ำ วัดภูป้อ วัดป่าพุทธมงคล และพระธาตุยาคู ทั้ง 8 ตำบลมีประชากรรวมกันทั้งสิ้น 76,534 คน (สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว, 2555)

กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) เจ้าอาวาส พระภิกษุสงฆ์ และมัคทายก ที่เป็นผู้บริหารจัดการวัด โดยผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เพื่อให้ได้การสัมภาษณ์ที่ครอบคลุมจึงเลือกผู้ที่จะสัมภาษณ์เป็นเจ้าอาวาส พระภิกษุสงฆ์ และมัคทายกหรือผู้ที่มีความรู้ในการบริหารจัดการวัดที่อาศัยอยู่ในวัดทั้ง 8 แห่งที่ศึกษาได้แก่ วัดกลาง วัดป่ามณีนิมิต วัดสักกะวัน วัดภูสิงห์ วัดภูค้ำ วัดภูป้อ วัดป่าพุทธมงคล และพระธาตุยาคู รวมสัมภาษณ์ทั้งหมด 16 ราย 2) ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน ประชาชนชาวบ้าน และประชาชนท้องถิ่น โดยผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ซึ่งผู้ให้ข้อมูลมีภูมิลำเนาอยู่ใน 8 ตำบล ได้แก่ ตำบลกาฬสินธุ์ ตำบลลำพาน ตำบลหลุบ ตำบลโนนบุรี ตำบลสหัสขันธ์ ตำบลภูสิงห์ ตำบลภูป้อ และตำบลหนองแปน ผู้วิจัยเลือกผู้ที่จะสัมภาษณ์หลักเป็น โดย 1 ตำบล เลือกสัมภาษณ์ 2 ราย รวมสัมภาษณ์ทั้งหมด 16 ราย 3) นักท่องเที่ยว ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ (Systematic Sampling) โดยการคัดเลือกสอบถามนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวสถานที่ท่องเที่ยววิถีพุทธ ทั้ง 8 แห่งของจังหวัดกาฬสินธุ์ ได้แก่ วัดกลาง วัดป่ามณีนิมิต วัดสักกะวัน วัดภูสิงห์ วัดภูค้ำ วัดภูป้อ วัดป่าพุทธมงคล และพระธาตุยาคู โดยกำหนดจากข้อความที่อยู่ในมาตรวัดอันตรายภาคชั้น (Hair, Black, Babin & Anderson, 2010) ขนาดตัวอย่าง = จำนวนข้อความ (แบบอัตราส่วน) \times 10, 15, 20 (เลือกค่าใดค่าหนึ่ง) สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดข้อความแบบอัตราส่วน 42 ข้อ และเลือกคูณกับ 15 แทนค่าลงในสูตรขนาดตัวอย่าง เท่ากับ $42 \times 15 = 630$ ดังนั้นขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 630 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มสัมภาษณ์ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ผู้มีส่วนในการบริหารจัดการวัด และประชาชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธทั้ง 8 แห่ง

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

1. ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส, พระภิกษุสงฆ์ และมัคทายก ที่เป็นผู้บริหารจัดการองค์ประกอบ การท่องเที่ยววิถีพุทธ ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน ประชาชนชาวบ้าน และประชาชนท้องถิ่น โดยผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

2. แบบสอบถาม (Questionnaires) แบบสอบถามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว เรื่อง การจัดการ องค์ประกอบการท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างยั่งยืน จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นและลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ สถานภาพ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน

ตอนที่ 2 ลักษณะการเดินทาง และวัตถุประสงค์ของการเดินทางท่องเที่ยววิถีพุทธจังหวัดกาฬสินธุ์

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการองค์ประกอบการท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างยั่งยืนในจังหวัดกาฬสินธุ์ ประกอบด้วย

- 3.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการองค์ประกอบด้านทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีพุทธ
- 3.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการองค์ประกอบด้าน สิ่งอำนวยความสะดวก
- 3.3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการองค์ประกอบด้านการคมนาคม
- 3.4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการองค์ประกอบด้านธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว
- 3.5 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการองค์ประกอบด้านการส่งเสริม/สนับสนุนการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยววิถีพุทธ

3.6 ความคิดเห็นด้านการเผยแพร่การท่องเที่ยววิถีพุทธ

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างยั่งยืน ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในจังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นคำถาม ในลักษณะปลายเปิด 1 ข้อ การให้คะแนนแบบสอบถามจำนวน 5 ระดับ โดยระดับการให้คะแนนเฉลี่ย ในแต่ละระดับ มีเกณฑ์ประเมินผล ดังนี้ (Nunnally, 1972)

คะแนนเฉลี่ย 4.50 - 5.00 อยู่ในระดับมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 4.00 - 4.40 อยู่ในระดับมาก

คะแนนเฉลี่ย 3.00 - 3.90 อยู่ในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 2.00 - 2.90 อยู่ในระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.90 อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการองค์ประกอบการท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างยั่งยืนรวมทั้งแนวคิดทฤษฎี และผลงานวิจัยเกี่ยวข้องกับตัวแปรที่จะศึกษา ตรวจสอบความถูกต้องปรับปรุงแก้ไขแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องตามเนื้อหา ความสมบูรณ์ของเนื้อหา (Content Validity) และวิเคราะห์ 2 วิธีเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงแบบรวมศูนย์ประกอบด้วย (1) วิเคราะห์ปัจจัย (Factor Analysis) เพื่อจัดกลุ่มของตัวแปรให้เป็นปัจจัยและทดสอบความถูกต้องของมาตรวัด (2) วิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ครอนบาคส์อัลฟา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณซึ่งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์ และการแจกแบบสอบถาม

ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)

ผู้ศึกษาจะทำการเก็บข้อมูลเอง โดยแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์

เกี่ยวกับการจัดการองค์ประกอบการท่องเที่ยววิถีพุทธในด้านต่าง ๆ ในช่วงเวลาสัมภาษณ์นั้น จะเป็นการพูดคุยแบบแลกเปลี่ยนความคิดเห็น รวมถึงผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการจากหน่วยงานที่

เกี่ยวข้อง อีกทั้งยังสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยววิถีพุทธ โดยแบ่งการสัมภาษณ์ออกเป็น 2 กลุ่มดังนี้

1. เจ้าอาวาส พระภิกษุสงฆ์ และมัคทายก ที่เป็นผู้บริหารจัดการวัด โดยผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เลือกรูปแบบตัวอย่างแบบเจาะจง เพื่อให้ได้การสัมภาษณ์ที่ครอบคลุมจึงเลือกผู้ที่จะสัมภาษณ์เป็นเจ้าอาวาส พระภิกษุสงฆ์ และมัคทายกหรือผู้ที่มีความรู้ในการบริหารจัดการวัดที่อาศัยอยู่ในวัดทั้ง 8 แห่งที่ศึกษาได้แก่ วัดกลาง วัดป่ามณีมิวาส วัดสั๊กะวัน วัดกุสิงห์ วัดภูค่าง วัดภูป้อ วัดป่าพุทธมงคล และพระธาตุยาคู รวมสัมภาษณ์ทั้งหมด 16 ราย เมื่อได้ข้อมูลทั้งหมดแล้วผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้มารวบรวมประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องนำไปประกอบการวิเคราะห์งานวิจัยต่อไป เพื่อผลวิจัยที่ถูกต้องที่สุด

2. ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน ประชาชนชาวบ้าน และประชาชนท้องถิ่น โดยผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เลือกรูปแบบตัวอย่างแบบเจาะจง ซึ่งผู้ให้ข้อมูลมีภูมิลำเนาอยู่ใน 8 ตำบลเมื่อได้ข้อมูลทั้งหมดแล้ว ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้มารวบรวมประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องนำไปประกอบการวิเคราะห์งานวิจัยต่อไป เพื่อผลวิจัยที่ถูกต้องที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อทำการเก็บข้อมูลจากสัมภาษณ์ และตอบแบบสอบถามเสร็จแล้วผู้วิจัยทำการตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ส่วน

ส่วนที่ 1 สัมภาษณ์เชิงลึกนำข้อมูลที่ได้มารวบรวมประเด็นสำคัญของข้อมูล โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาจัดประเภท หมวดหมู่ และตีความข้อมูล โดยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามจากการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์นำมาวิเคราะห์ดังนี้

2.1. รวบรวมแบบสอบถาม มาทำการตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของแบบสอบถามโดยการวิเคราะห์คุณภาพของข้อมูล ความเที่ยงตรง ความเชื่อถือได้ของข้อมูลตามเงื่อนไขข้อกำหนดของการวิเคราะห์ทางสถิติ

2.2 ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติวิเคราะห์ข้อมูลแบบหลายตัวแปร (Multivariate Analysis) แล้วจึงทำการวิเคราะห์ผลเพื่อทดสอบสมมติฐาน โดยมีขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

สถิติพื้นฐาน

ได้แก่ ร้อยละ (Percentages) เพื่อใช้แปลความหมายของข้อมูลลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะการเดินทาง วัตถุประสงค์ของการเดินทาง และคำถามปลายเปิดสำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างยั่งยืน จังหวัดกาฬสินธุ์

หาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ร้อยละ (Percentages) เพื่อใช้แปลความหมายของข้อมูลการจัดการองค์ประกอบการท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างยั่งยืน จังหวัดกาฬสินธุ์ สถิติสำหรับการวิเคราะห์คุณภาพข้อมูล ความเที่ยงตรง ความเชื่อถือได้ของข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น (Preliminary Data Analysis) การตรวจสอบข้อมูลที่สูญหาย ความเที่ยงตรงแบบรวมศูนย์ (Convergent Validity) การตรวจสอบความเที่ยงตรงแบบแตกต่างกัน การทดสอบแบบจำลองและสมมติฐาน การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบโดยใช้การวิเคราะห์ค่าโนนิกัล (Canonical Correlation analysis) และสร้างแบบจำลองในการศึกษาจำนวน 1 แบบจำลอง (Hair, Anderson & Tatham, 1990) ก่อนที่จะทำการทดสอบสมมติฐานผู้วิจัยได้ทำการ

ตรวจสอบข้อมูลว่ามีความเหมาะสมกับการนำมาวิเคราะห์ด้วยเทคนิคดังกล่าว โดยผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบการแจกแจงแบบปกติของข้อมูล (Normal Distribution) และได้ตรวจสอบด้วยสถิติ Kolmogorov-smirnov (ยูทธ ไกยวรรณ์, 2553) และทำการตรวจสอบความเหมาะสมและมีเสถียรภาพของแบบจำลองตามแนวทางของ (Hair et al., 2010) ดังนี้ 1) คำนัยสำคัญ ค่า F-value ของ Wilk's lambda Pillai's criterion, Hotteling's trace และ Roy's 2) ตรวจสอบความเหมาะสมของโมเดลจากขนาดของ Canonical Correlations ผู้วิจัยได้ทำการประมวลผลข้อมูล ผลการวิเคราะห์พบว่าค่า Wilks's λ 0.304 $F(61.733) = 0.650$, $p < .001$ ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้นเป็นการยืนยันว่าโมเดลนี้มีความถูกต้อง และมีความสัมพันธ์กันระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ผลการตรวจสอบพบว่าแบบจำลองมีความเป็นเหตุเป็นผลและมีเสถียรภาพ มีความถูกต้องและสามารถนำไปอภิปรายผลได้ จากนั้นผู้วิจัยจึงสร้างแบบจำลองการวิเคราะห์คาโนนิกัล (Canonical Correlation analysis) ดังนี้

$$Y_1 + Y_2 + Y_3 + \dots Y_n = X_1 + X_2 + X_3 + \dots X_n$$

เมื่อ Y คือ ตัวแปรตาม

X คือ ตัวแปรอิสระ

n คือ จำนวนของตัวแปรเหล่านั้น

ผลการวิจัย

1. การจัดการองค์ประกอบการท่องเที่ยววิถีพุทธที่มีผลต่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของนักท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์

จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง สถานภาพสมรส การศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ประกอบอาชีพรับราชการ มีรายได้ตั้งแต่ 30,000 บาท (ต่อเดือน) ขึ้นไป นักท่องเที่ยวเริ่มต้นออกเดินทางจากบ้าน มีจุดหมายปลายทางไปยังวัด วัตถุประสงค์เพื่อเดินทางท่องเที่ยวและพักผ่อน โดยใช้รถยนต์ส่วนตัวเป็นยานพาหนะในการเดินทาง ส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวที่ไม่นิยมพักค้างคืน และเคยเดินทางมาท่องเที่ยววิถีพุทธจังหวัดกาฬสินธุ์แล้ว ผู้ตอบแบบสอบถามมีอายุโดยเฉลี่ย 37 ปี ใช้ระยะเวลาในการเดินทางท่องเที่ยววิถีพุทธจังหวัดกาฬสินธุ์โดยเฉลี่ย 117 กิโลเมตร โดยผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์องค์ประกอบการท่องเที่ยววิถีพุทธที่มีผลต่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของนักท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์ ได้ดังนี้

1) การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีพุทธมีผลต่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธออกแบบสิ่งปลูกสร้างได้กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม และภูมิทัศน์วัฒนธรรม มีการกำหนดช่วงเวลาเปิด-ปิด และจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว ผลการทดสอบพบว่า มีทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับมาก

2) การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวมีผลต่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธมีสถานที่จอดรถสำหรับนักท่องเที่ยว มีระบบการสื่อสารเครือข่ายสัญญาณโทรคมนาคม มีป้ายสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธ ผลการทดสอบพบว่า มีในระดับปานกลาง

3) การจัดการการคมนาคมขนส่งมีผลต่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ในการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธ มีเส้นทางสัญจรที่ปลอดภัย มีปั้มน้ำมัน หรือป้ายบอกทาง ผลการทดสอบพบว่า มีในระดับปานกลาง

4) การจัดการธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมีผลต่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มีการจัดการรีสอร์ท โฮมสเตย์ ร้านอาหาร ที่อยู่บริเวณแหล่งท่องเที่ยวให้เหมาะสมและเพียงพอ ผลการทดสอบ

พบว่ามิในระดับปานกลาง

5) การจัดการการส่งเสริม/สนับสนุนการท่องเที่ยววิถีพุทธมีผลต่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มีหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาจัดการส่งเสริม/สนับสนุนการท่องเที่ยววิถีพุทธ โดยได้รับความร่วมมือจากภาครัฐ และเอกชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ผลการทดสอบพบว่ามีการส่งเสริม/สนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับปานกลาง

6) การอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีพุทธมีผลต่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ผู้บริหารจัดการวัดมีการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีพุทธ โดยการดูแล รักษาทรัพยากรทางการท่องเที่ยววิถีพุทธให้คงสภาพสมบูรณ์ ผลการทดสอบพบว่ามิในระดับมาก

7) ด้านความพึงพอใจในการเดินทางท่องเที่ยววิถีพุทธมีผลต่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความพึงพอใจ และจะเดินทางกลับมาท่องเที่ยววิถีพุทธซ้ำ ผลการทดสอบพบว่านักท่องเที่ยวพึงพอใจในการท่องเที่ยววิถีพุทธมิในระดับมาก

8) การเผยแพร่การท่องเที่ยววิถีพุทธมีผลต่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ผู้บริหารจัดการวัด ผู้ประกอบการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ประชาชน รวมถึงนักท่องเที่ยวมีการเผยแพร่การท่องเที่ยววิถีพุทธ ผลการทดสอบพบว่ามีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในระดับปานกลาง

ตารางที่ 2 สรุปผลการทดสอบสมมติฐานแบบจำลองสมการเชิงโครงสร้างในงานวิจัย

สมมติฐาน	ผลการทดสอบสมมติฐาน
การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวมีผลกระทบต่อการท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างยั่งยืนของนักท่องเที่ยว	ได้รับการสนับสนุน
การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกมีผลกระทบต่อการท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างยั่งยืนของนักท่องเที่ยว	ได้รับการสนับสนุน
การจัดการการคมนาคมขนส่งมีผลกระทบต่อการท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างยั่งยืนของนักท่องเที่ยว	ได้รับการสนับสนุน
การจัดการระบบสนับสนุนจากรัฐกิจที่เกี่ยวข้องมีผลต่อการท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างยั่งยืนของนักท่องเที่ยว	ได้รับการสนับสนุน
การจัดการการส่งเสริม สนับสนุนมีผลกระทบต่อการท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างยั่งยืนของนักท่องเที่ยว	ได้รับการสนับสนุน

1.1 การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวมีผลกระทบต่อการท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างยั่งยืนของนักท่องเที่ยว

ผลการทดสอบสมมติฐาน ได้รับการสนับสนุน โดยค่า canonical-cross loading -0.753

1.2 การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวมีผลกระทบต่อการท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างยั่งยืนของนักท่องเที่ยว

ผลการทดสอบสมมติฐาน ได้รับการสนับสนุน โดยค่า canonical-cross loading -0.776

1.3 การจัดการการคมนาคมขนส่งมีผลกระทบต่อการท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างยั่งยืนของนักท่องเที่ยว

ผลการทดสอบสมมติฐาน ได้รับการสนับสนุน โดยค่า canonical-cross loading -0.766

1.4 การจัดการระบบธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมีผลกระทบต่อการท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างยั่งยืนของนักท่องเที่ยว

ผลการทดสอบสมมติฐาน ได้รับการสนับสนุน โดยค่า canonical-cross loading -0.771

1.5 การจัดการส่งเสริม สนับสนุนการท่องเที่ยวมีผลกระทบต่อการท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างยั่งยืนของนักท่องเที่ยว

ผลการทดสอบสมมติฐาน ได้รับการสนับสนุน โดย ค่า canonical-cross loading -0.880

2. กลยุทธ์การจัดการองค์ประกอบการท่องเที่ยววิถีพุทธที่มีผลต่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของนักท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์ จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง 32 ราย การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ของการจัดการองค์ประกอบการท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างยั่งยืนของจังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า

จุดแข็ง

S1 แหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธทุกแห่งมีจุดเด่นที่สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้

S2 วัดมีการบริหารจัดการวัดโดยเจ้าอาวาสเพียงองค์เดียว การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธจึงสามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็ว

S3 วัดทุกแห่งนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้ามาได้ทุกวัน

S4 การคมนาคมขนส่งทางถนน มีความสะดวกดี มีป้ายบอกทางตลอดเส้นทาง ส่งผลให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธได้อย่างสะดวก

S5 สถานที่ท่องเที่ยววิถีพุทธส่วนใหญ่อยู่ไม่ไกลกันมาก ใช้ระยะเวลาในการเดินทางเพียง 10-15 นาที อีกทั้งยังสามารถเดินทางเชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งได้

จุดอ่อน

W1 การจัดงานประเพณีต่างวัดจัดขึ้นเอง โดยมีคนในชุมชนเข้าร่วมประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ไม่ได้มีการประชาสัมพันธ์ใด ๆ

W2 แหล่งท่องเที่ยวยังไม่เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยว เนื่องจากขาดการประชาสัมพันธ์ทางการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจะประชาสัมพันธ์ให้กับจังหวัดที่มีชื่อเสียงเดิมอยู่แล้ว ทำให้จังหวัดเล็ก ๆ เช่นจังหวัดกาฬสินธุ์ กลายเป็นจังหวัดที่ไม่มีความน่าสนใจทางด้านสถานที่ท่องเที่ยว

W3 การการคมนาคมและเส้นทางไปสู่แหล่งท่องเที่ยวโดยถนนมีความสะดวก มีบริการรถโดยสารสาธารณะ แต่จุดหมายปลายทางของรถโดยสารประจำทางไม่ใช่วัด

W4 วัดในจังหวัดกาฬสินธุ์ส่วนใหญ่ ยังไม่ได้รับการพัฒนาเชิงการท่องเที่ยวเหมือนวัดในภาคกลาง ยังขาดแหล่งให้ข้อมูลนักท่องเที่ยว ขาดมัคคุเทศก์นำเที่ยวทำให้นักท่องเที่ยวไม่ทราบข้อมูลเนื้อหาสาระของแหล่งท่องเที่ยว

W5 ควรเพิ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยววัดให้เป็นที่ดึงดูดใจมากขึ้น

W6 รูปแบบการท่องเที่ยววิถีพุทธยังไม่หลากหลาย หากมีการปรับรูปแบบการท่องเที่ยว หรือเพิ่มกิจกรรมอื่นๆเข้าไปเพื่อให้เกิดความสุนทรีย์ในการท่องเที่ยวมากขึ้น การท่องเที่ยววิถีพุทธจะเป็นทางเลือกใหม่ที่นำเสนอสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มอื่นด้วย

โอกาส

O1 รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จึงได้จัดทำโครงการไหว้พระธาตุอีสาน 4 เมืองรุ่งเรืองตลอดชีวิต ขึ้นใน 4 จังหวัดของภาคอีสาน พบว่าพระธาตุยาคุเป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธในจังหวัดกาฬสินธุ์ที่ถูกเลือกเป็นหนึ่งในนั้น ถือได้ว่าเป็นการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยววิถีพุทธในจังหวัดกาฬสินธุ์ให้เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวมากขึ้น

O2 การท่องเที่ยววิถีพุทธเป็นการท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มผู้สนใจในพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่กลับส่งผลดีในแง่ของความยั่งยืน คือ ง่ายต่อการควบคุม ดูแล รักษาทรัพยากร ดังนั้นผลกระทบเชิงลบที่เกิดกับทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีพุทธจึงมีน้อย

O3 การก่อสร้างหรือปรับปรุงวัดมีหน่วยงานของภาครัฐเข้ามารับผิดชอบ คือ กรมศิลปากร และกรมทรัพยากรธรณี พบว่า หน่วยงานภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีพุทธ ส่งผลต่อการการท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างยั่งยืน

อุปสรรค

T1 เงินที่ใช้ในการก่อสร้างและทำนุบำรุงวัดได้จากการบริจาคทานของประชาชนผู้มีจิตศรัทธา พบว่า งบประมาณในการบริหารจัดการส่วนใหญ่ได้มาจากการบริจาคทานของประชาชนเป็นหลัก

T2 เจ้าอาวาสเป็นผู้ดูแล บริหารจัดการสิ่งต่างๆภายในวัดเอง พบว่าการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีน้อย

จากการวิเคราะห์ (Swot Analysis) จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ของการจัดการองค์ประกอบ การท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างยั่งยืนของจังหวัดกาฬสินธุ์ สามารถนำมาวิเคราะห์เพื่อกำหนดกลยุทธ์การใช้เครื่องมือ TOWS Matrix ซึ่งมีผลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงการกำหนดกลยุทธ์การจัดการองค์ประกอบการท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างยั่งยืนจังหวัดกาฬสินธุ์ (ปรับปรุงจาก Wheelen and Hunger, 2008)

ปัจจัยเชิงกลยุทธ์ที่สำคัญ (Key Strategic Factor)	จุดแข็ง (Strength : S)	จุดอ่อน (Weakness : W)
โอกาส (Opportunity:O)	SO Strategy S ₁ แหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธทุกแห่งมีจุดเด่นดึงดูดใจนักท่องเที่ยว O ₁ สามารถเดินทางเชื่อมโยงกันเป็นเส้นทางท่องเที่ยววิถีพุทธได้ รวมถึงรัฐบาลได้มีนโยบายจัดทำโครงการไหว้พระธาตุอีสานส่งเสริมการท่องเที่ยวอีกด้วย	WO Strategy W ₀ รูปแบบการท่องเที่ยววิถีพุทธยังไม่หลากหลาย O ₂ การท่องเที่ยววิถีพุทธจะเป็นทางเลือกใหม่ที่น่าสนใจสำหรับนักท่องเที่ยวในกลุ่มอื่นด้วย

ปัจจัยเชิงกลยุทธ์ที่สำคัญ (Key Strategic Factor)	จุดแข็ง (Strength : S)	จุดอ่อน (Weakness : W)
อุปสรรค (Threat : T)	ST Strategy S_1 มีทรัพยากรการท่องเที่ยววิถิปุทธ W_4 ขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการหรือพัฒนาแหล่งท่องเที่ยววิถิปุทธจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	WT Strategy W_2 แหล่งท่องเที่ยววิถิปุทธยังไม่เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยว T_2 ขาดการส่งเสริมด้านการประชาสัมพันธ์จากหน่วยงานทางการท่องเที่ยว

(Wheelen and Hunger, 2008)

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างจุดแข็งกับโอกาส จุดแข็งกับข้อจำกัดจุดอ่อนกับโอกาส และจุดอ่อนกับข้อจำกัด ซึ่งผลของการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ในข้อมูลแต่ละคู่ดังกล่าวทำให้เกิดกลยุทธ์สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท คือ

กลยุทธ์เชิงรุก (SO Strategy) ได้มาจากการนำข้อมูลการประเมินสภาพแวดล้อมที่เป็นจุดแข็งและโอกาสมาพิจารณาาร่วมกัน การท่องเที่ยววิถิปุทธอย่างยั่งยืนจังหวัดกาฬสินธุ์มีจุดแข็ง คือ แหล่งท่องเที่ยววิถิปุทธทุกแห่งมีจุดเด่นดึงดูดใจนักท่องเที่ยว นอกจากนั้นยังสามารถเดินทางเชื่อมโยงกันเป็นเส้นทางท่องเที่ยววิถิปุทธได้ มีโอกาส คือ รัฐบาลได้มีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยมีการจัดทำโครงการไหว้พระธาตุอีสาน ซึ่งพระธาตุยาคู (แหล่งท่องเที่ยววิถิปุทธจังหวัดกาฬสินธุ์) ก็อยู่ในเส้นทางด้วยทั้งหมดสามารถนำมากำหนดกลยุทธ์ในเชิงรุกคือ กลยุทธ์การจัดทำเส้นทางท่องเที่ยววิถิปุทธอย่างยั่งยืน

กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST Strategy) ได้มาจากการนำข้อมูลการประเมินสภาพแวดล้อมที่เป็นจุดแข็งและข้อจำกัดมาพิจารณาาร่วมกัน การท่องเที่ยววิถิปุทธอย่างยั่งยืนจังหวัดกาฬสินธุ์มีจุดแข็งคือ จังหวัดกาฬสินธุ์มีความพร้อมด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ขณะเดียวกันมีข้อจำกัดคือ ขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการหรือพัฒนาแหล่งท่องเที่ยววิถิปุทธจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งหมดสามารถนำมากำหนดกลยุทธ์เชิงป้องกันคือ กลยุทธ์การสร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยววิถิปุทธอย่างยั่งยืน

กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO Strategy) ได้มาจากการนำข้อมูลการประเมินสภาพแวดล้อมที่เป็นจุดอ่อนและโอกาสมาพิจารณาาร่วมกัน การท่องเที่ยววิถิปุทธอย่างยั่งยืนจังหวัดกาฬสินธุ์มีจุดอ่อน คือ รูปแบบการท่องเที่ยววิถิปุทธยังไม่หลากหลาย ขณะเดียวกันก็มีโอกาส คือ สามารถปรับรูปแบบการท่องเที่ยวได้ เนื่องจากระหว่างเส้นทางมีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายน่าสนใจ เพิ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวอื่นๆเข้าไปเพื่อให้เกิดความสุนทรีย์ การท่องเที่ยววิถิปุทธจะเป็นทางเลือกใหม่ที่ที่น่าสนใจสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มอื่นด้วย ทั้งหมดสามารถนำมากำหนดกลยุทธ์เชิงแก้ไข คือ กลยุทธ์การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยววิถิปุทธอย่างยั่งยืน

กลยุทธ์เชิงรับ (WT Strategy) ได้มาจากการนำข้อมูลการประเมินสภาพแวดล้อมที่เป็นจุดอ่อนและข้อจำกัดมาพิจารณาาร่วมกัน จุดอ่อน คือ แหล่งท่องเที่ยววิถิปุทธยังไม่เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวมากนักประกอบกับพบข้อจำกัด คือ ขาดการส่งเสริมด้านการประชาสัมพันธ์จากหน่วยงานทางการท่องเที่ยว ทั้งหมดนำมากำหนดกลยุทธ์ในเชิงรับ คือ กลยุทธ์การส่งเสริมและประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยววิถิปุทธ

ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้วยโปรแกรมคำนวณทางสถิติ SPSS การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ใช้เครื่องมือทางกลยุทธ์ Tows Matrix ทำให้ได้แผนกลยุทธ์การจัดการองค์ประกอบการท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างยั่งยืนจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยผู้วิจัยอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

1. การจัดการองค์ประกอบการท่องเที่ยววิถีพุทธที่มีผลต่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของนักท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์

1.1 องค์ประกอบการท่องเที่ยววิถีพุทธที่มีผลต่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของนักท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์ จากกลุ่มตัวอย่างนี้ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์องค์ประกอบการท่องเที่ยว วิถีพุทธที่มีผลต่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของนักท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่าองค์ประกอบที่อยู่ในระดับมากได้แก่ 1) การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีพุทธที่มีผลต่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธออกแบบสิ่งปลูกสร้างได้กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม และภูมิทัศน์วัฒนธรรม มีการกำหนดช่วงเวลาเปิด-ปิด และจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว ผลการทดสอบพบว่า มีทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีพุทธ 2) การอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีพุทธที่มีผลต่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ผู้บริหารจัดการวัดมีการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีพุทธ โดยการดูแล รักษา ทรัพยากรทางการท่องเที่ยววิถีพุทธให้คงสภาพสมบูรณ์ ผลการทดสอบพบว่ามีในระดับมาก 3) ด้านความพึงพอใจในการเดินทางท่องเที่ยววิถีพุทธที่มีผลต่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความพึงพอใจ และจะเดินทางกลับมาท่องเที่ยววิถีพุทธซ้ำ ผลการทดสอบพบว่านักท่องเที่ยวพึงพอใจในการท่องเที่ยววิถีพุทธมีในระดับมาก 4) การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวที่มีผลต่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธมีสถานที่จอดรถสำหรับนักท่องเที่ยว มีระบบการสื่อสารเครือข่ายสัญญาณโทรคมนาคม มีป้ายสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธ ผลการทดสอบพบว่ามีในระดับปานกลาง 5) การจัดการการคมนาคมขนส่งที่มีผลต่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ในการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธ มีเส้นทางสัญจรที่ปลอดภัย มีปั้มน้ำมัน หรือป้ายบอกทาง ผลการทดสอบพบว่ามีในระดับปานกลาง 6) การจัดการธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวที่มีผลต่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มีการจัดการรีสอร์ท โฮมสเตย์ ร้านอาหาร ที่อยู่บริเวณแหล่งท่องเที่ยวให้เหมาะสมและเพียงพอ ผลการทดสอบพบว่ามีในระดับปานกลาง 7) การจัดการการส่งเสริม/สนับสนุนการท่องเที่ยววิถีพุทธที่มีผลต่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มีหน่วยงานต่างๆเข้ามามีการจัดการส่งเสริม/สนับสนุนการท่องเที่ยววิถีพุทธ โดยได้รับความร่วมมือจากภาครัฐ และเอกชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ผลการทดสอบพบว่ามีการส่งเสริม/สนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับปานกลาง 8) การเผยแพร่การท่องเที่ยววิถีพุทธที่มีผลต่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ผู้บริหารจัดการวัด ผู้ประกอบการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ประชาชน รวมถึงนักท่องเที่ยวมีการเผยแพร่การท่องเที่ยววิถีพุทธ ผลการทดสอบพบว่ามีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในระดับปานกลาง

1.2 กลยุทธ์การจัดการองค์ประกอบการท่องเที่ยววิถีพุทธที่มีผลต่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของนักท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์

1.2.1 การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของนักท่องเที่ยว ผลการทดสอบสมมติฐาน ได้รับการสนับสนุน โดยค่า canonical-cross loading -0.753 เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวส่งผลเชิงลบต่อการท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างยั่งยืนของนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับแนวคิดของ สุวัฒน์ จูฑารัตน์ (2545) ทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมและสังคมในแต่ละประเทศต่างก็มีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตทางสังคมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ทั้งที่เป็นรูปธรรม ที่แสดงออกทางด้านความเป็นอยู่ของคน ภาษา การแต่งกาย ประเพณี พิธีกรรมทางศาสนา ฯลฯ และที่เป็นนามธรรมที่แสดงออกทางด้านความคิด ทัศนคติ ภูมิปัญญา ความเชื่อ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้คือทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์เฉพาะอยู่เต็ม

ทั้งสิ้น สามารถตอบสนองความอยากรู้อยากเห็นสิ่งที่แปลกแตกต่างของนักท่องเที่ยวได้ สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้โดยไม่ต้องปรับเปลี่ยน หรือบริหารจัดการเพิ่มเติม เพียงแต่รักษาทรัพยากรให้คงเอกลักษณ์ไว้ โดยอาศัยความร่วมมือจากนักท่องเที่ยวที่ต้องมีจิตสำนึกทางการท่องเที่ยว ไม่ทำลายสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว และช่วยกันอนุรักษ์เพื่อให้ทรัพยากรการท่องเที่ยวสวยงามและมีคุณค่า ตามสภาพเดิม จึงจะสามารถพัฒนาเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้ นอกจากนี้ผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของ Bramwell, B., and B. Lane. (1999) การปรับปรุงและฟื้นฟูทรัพยากรต้องการคงความเป็นเอกลักษณ์อย่างดั้งเดิมไว้ให้มากที่สุด การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและเหมาะสม เกิดผลกระทบอันเป็นผลเสียน้อยที่สุด นอกจากนี้ผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิตติกา ทางชั้น (2549) การฟื้นฟู อนุรักษ์ และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ควรคงความสมบูรณ์ของสภาพเดิมตามธรรมชาติไว้ให้มากที่สุด นอกจากนี้ผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดของ Cohen (2002) บุคคลากรด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ควรมีความรู้ความเข้าใจด้านการจัดการการท่องเที่ยววิถีพุทธเป็นอย่างดี เพื่อไม่ให้เกิดการบริหารและปรับปรุงพื้นที่ขัดต่อความเป็นอยู่และประเพณีท้องถิ่น ที่ควรคงสภาพไว้ตามเดิม และผลการวิจัยได้สอดคล้องกับแนวคิด การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) การจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมีความจำเป็นในการรักษาความสมดุลของทรัพยากรการท่องเที่ยวซึ่งมีความสำคัญ และมีความสัมพันธ์โดยตรงกับประชาชนในพื้นที่ สังคม และปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสุนทรียภาพแก่สมาชิกของสังคมในปัจจุบันและอนาคต โดยการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวให้อยู่ในสภาพเดิม โดยใช้ทรัพยากรอันทรงคุณค่าอย่างชาญฉลาด สามารถรักษาเอกลักษณ์ของธรรมชาติและวัฒนธรรมไว้ได้นานที่สุด เกิดผลกระทบน้อยที่สุด และใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

1.2.2 การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวมีผลกระทบต่อการท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างยั่งยืนของนักท่องเที่ยว ผลการทดสอบสมมติฐาน ได้รับการสนับสนุน โดยค่า canonical-cross loading -0.776 เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวส่งผลเชิงลบต่อการท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างยั่งยืนของนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศรีศักร วัลลิโภดม (2549) การจัดการการท่องเที่ยวในปัจจุบันเป็นกระบวนการเปลี่ยนผ่านจากแนวคิดเดิมที่มองการท่องเที่ยวเป็นแบบมวลชน (Mass Tourism) มาเป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) แบบเดิมนั้นมุ่งเน้นการจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่ยึดต้นตาดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาชม และใช้บริการด้านต่าง ๆ เพื่อความเพลิดเพลินอย่างสะดวกสบาย โดยมุ่งหวังรายได้ทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ แต่การท่องเที่ยวแบบใหม่มุ่งเน้นให้การท่องเที่ยวเป็นการเรียนรู้ทางธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม และการรู้จักมนุษย์ด้วยตนเอง เพื่อการเข้าใจ และอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข การท่องเที่ยวในมิติใหม่ จึงเป็นการท่องเที่ยวที่ผู้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการให้ความหมายการพัฒนาอย่างมีคุณภาพ ในการใช้ทรัพยากรและการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรม และในที่สุดเป็นการกระจายรายได้ให้กับคนท้องถิ่นมากกว่าการมุ่งพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว และผลการวิจัยได้สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในอินโดนีเซีย Roby Ardiwidjaja (2008) กลยุทธ์การจัดการสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยว เช่น การอนุรักษ์พื้นที่ธรรมชาติ การปรับปรุงภูมิทัศน์ การเก็บรักษาของมีค่าทางประวัติศาสตร์ที่มีลักษณะโดดเด่น และการควบคุมมลพิษที่เกิดจากการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว เป็นการส่งเสริมการอนุรักษ์ และการเก็บรักษาระบบนิเวศในระยะยาว วิตติกา ทางชั้น (2549) การปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกควรคำนึงถึงความเหมาะสมของสถานที่ท่องเที่ยวและความต้องการของนักท่องเที่ยววิถีพุทธเป็นหลัก โดยจะเน้นเรื่องความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวมากกว่า

สิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อให้นักท่องเที่ยวรู้สึกปลอดภัย และมั่นใจในการเดินทางท่องเที่ยววิถีพุทธ

1.2.3 การจัดการการคมนาคมขนส่งมีผลกระทบต่อการท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างยั่งยืนของนักท่องเที่ยว ผลการทดสอบสมมติฐาน ได้รับการสนับสนุน โดยค่า canonical-cross loading -0.766 เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า การจัดการการคมนาคมขนส่งส่งผลเชิงลบต่อการท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างยั่งยืนของนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของ ศูนย์วิจัยกสิกรไทย (2552) กล่าวว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวที่ชอบเดินทางมาท่องเที่ยววัดเป็นผู้รักความสงบ ได้รับคุณค่าทางจิตใจ ชอบการเดินทางท่องเที่ยวแบบช้า ๆ ไม่เร่งรีบ เรียกว่า “Slow tourism” มีวัตถุประสงค์ในการเดินทางเพื่อหาความสงบ เพิ่มคุณค่าทางจิตใจ มักไปตามแรงศรัทธา จึงไม่ได้คำนึงความสะดวกสบายในการเดินทาง หรือช่องทางในการเดินทางที่หลากหลาย ผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของ Bramwell, B., and B. Lane. (1999) การพัฒนาระบบคมนาคมที่สะดวก รวดเร็วและทันสมัยถือเป็นการพัฒนาด้านการคมนาคมขนส่งและระบบโครงสร้างสำคัญของประเทศ แต่หากบริหารจัดการไม่ดีอาจส่งผลให้แหล่งท่องเที่ยวเกิดการจางจืดที่แออัดวุ่นวาย ส่งผลให้เกิดปัญหาต่อการท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างยั่งยืนได้

1.2.4 การจัดการระบบธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมีผลกระทบต่อการท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างยั่งยืนของนักท่องเที่ยว ผลการทดสอบสมมติฐาน ได้รับการสนับสนุน โดยค่า canonical-cross loading -0.771 เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า การจัดการระบบธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวส่งผลเชิงลบต่อการท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างยั่งยืนของนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2550) การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและเหมาะสมนั้น จะเป็นแนวทางให้สามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างยาวนาน นอกจากนี้ผลการวิจัยได้สอดคล้องกับแนวคิดการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมของ Southgate and Sharpley (2002) ความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศเกิดจากการนำทรัพยากรการท่องเที่ยวมาใช้ในการหาผลประโยชน์ทางธุรกิจอย่างไม่เหมาะสม หรือเกินความพอดี นอกจากนี้ผลการวิจัยได้สอดคล้องกับแนวคิดของ Archer (1996) รายได้จากการท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ส่งผลกระทบเชิงลบต่อการท่องเที่ยวทางกายภาพและทางสังคมที่ไม่พึงประสงค์ ดังนั้นแนวคิดพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (ตามที่กำหนดการป้องกันและการอนุรักษ์พื้นที่ระบบนิเวศ จะส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวในระยะยาว) และผลการวิจัยได้สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ของบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) การพัฒนาธุรกิจด้านการบริการโดยตรงแก่นักท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวให้ได้รับความพึงพอใจ ต้องอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ธุรกิจท่องเที่ยวต้องมีการปรับปรุงคุณภาพให้มีผลกำไรอย่างเป็นธรรม ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ตอบแทนอย่างเหมาะสม โดยมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมเยือนสม่ำเสมอ แต่มีผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดหรือไม่มีเลยอย่างยั่งยืน

1.2.5 การจัดการส่งเสริม สนับสนุนการท่องเที่ยวมีผลกระทบต่อการท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างยั่งยืนของนักท่องเที่ยว ผลการทดสอบสมมติฐาน ได้รับการสนับสนุน โดย ค่า canonical-cross loading -0.880 เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า การจัดการส่งเสริม สนับสนุนการท่องเที่ยวส่งผลเชิงลบต่อการท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างยั่งยืนของนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับแนวคิด การท่องเที่ยวแบบมวลชน และความยั่งยืน (Sustainability and Mass Tourism) ของ ศรีศักร วัลลิโภดม (2549) การเริ่มต้นของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนคือมุ่งเน้นไปที่กลุ่มนักท่องเที่ยวขนาดเล็ก หากทำการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธมากเกินไปรูปแบบการท่องเที่ยวก็จะเริ่มเปลี่ยนแปลงเป็นการท่องเที่ยวแบบมวลชนที่มุ่งเน้นไปยังกลุ่มนักท่องเที่ยวขนาดใหญ่ กิจกรรมการท่องเที่ยวแบบมวลชนส่วนใหญ่ได้รับการประเมินว่าไม่ยั่งยืน วิตติกา ทางชั้น (2549) กิจกรรมการท่องเที่ยวบาง

อย่างสามารถส่งเสริมการท่องเที่ยว แต่อาจส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นสิ่งที่เปราะบางได้ ดังนั้นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวแบบมวลชนควรจะสนใจในด้านความยั่งยืน และมุ่งเน้นที่จะปฏิบัติตามแนวทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมากขึ้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช (2550) การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมิใช่เพียงการส่งเสริม สนับสนุนจากคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่เป็นการประสานกันระหว่างประชาคมในพื้นที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มประกอบการท่องเที่ยว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา หน่วยงานราชการที่รับผิดชอบในพื้นที่ร่วมประชุมปรึกษาหารือทั้งการเพิ่มศักยภาพให้กับแหล่งท่องเที่ยว การประเมินผลกระทบท่องเที่ยว การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม และการตลาด โดยจัดการประชุมกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อร่วมปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน เป็นการลดข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ที่ต่างกัน

2. แนวทางการจัดทำกลยุทธ์การจัดการองค์ประกอบการท่องเที่ยววิถีพุทธที่มีผลต่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของนักท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค และใช้เครื่องมือทางกลยุทธ์ Tows Matrix ทำให้ได้แนวทางกลยุทธ์การจัดการองค์ประกอบการท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างยั่งยืนจังหวัดกาฬสินธุ์ได้ 4 กลยุทธ์ดังนี้ 1) กลยุทธ์เชิงรุก (SO Strategy) 2) กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST Strategy) 3) กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO Strategy) และ 4) กลยุทธ์เชิงรับ (WT Strategy) อธิบายได้ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 การจัดทำเส้นทางท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างยั่งยืน เป็นกลยุทธ์เชิงรุก (SO Strategy) โดยการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างยั่งยืนจังหวัดกาฬสินธุ์เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวสายใหม่ที่เป็นทางเลือกใหม่ และต่อยอดแหล่งท่องเที่ยวเดิมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยว อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมการตลาดอีกด้วย (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2552)

กลยุทธ์ที่ 2 การสร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างยั่งยืน เป็นกลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST Strategy) คือ การจัดการท่องเที่ยววิถีพุทธให้เกิดความยั่งยืน โดยการประสานกันระหว่างประชาคมในพื้นที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มประกอบการท่องเที่ยว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา หน่วยงานราชการที่รับผิดชอบในพื้นที่ร่วมประชุมปรึกษาหารือทั้งการเพิ่มศักยภาพให้กับแหล่งท่องเที่ยว การประเมินผลกระทบท่องเที่ยว การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและการตลาด โดยจัดการประชุมกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อร่วมปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน เป็นการลดข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ที่ต่างกัน (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช, 2550) การพัฒนาการท่องเที่ยว นั้นต้องมีการประสานความเข้าใจพร้อมทั้งการให้ความร่วมมือระหว่างทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยอยู่บนพื้นฐานของการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่ดี มีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ก่อให้เกิดผลกระทบทางด้านกายภาพ สังคม และวัฒนธรรมให้น้อยที่สุด (เครือข่ายศาสนิกชนแห่งประเทศไทย, 2552)

กลยุทธ์ที่ 3 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างยั่งยืน เป็นกลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO Strategy) การท่องเที่ยวเชิงศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ เพิ่มคุณค่าของประสบการณ์ที่ได้รับ ทำให้ต้องการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำอีกโดยยึดหลักที่ว่าต้องมีกิจกรรมท่องเที่ยวตรงตามความคาดหวังของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548)

กลยุทธ์ที่ 4 การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธ เป็นกลยุทธ์เชิงรับ (WT Strategy) จากการตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 630 ราย พบว่ามีการเผยแพร่การท่องเที่ยววิถีพุทธของจังหวัดกาฬสินธุ์อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนในตอนที่เป็นการถามปลายเปิดมีนักท่องเที่ยวแสดงความคิดเห็น 124 ราย

พบว่านักท่องเที่ยว 12.9% เห็นว่าควรเน้นการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยววิถีพุทธให้มากขึ้น โดยให้มีการประชาสัมพันธ์ผ่าน หนังสือท่องเที่ยว สื่อวิทยุ โทรทัศน์ และอินเทอร์เน็ต

เอกสารอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2552). **แนวทางการจัดการและส่งเสริมการท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- เครือข่ายศาสนิกชนแห่งประเทศไทย. (2552). **ท่องเที่ยว แสวงธรรม สร้างแรงบันดาลใจชาวพุทธ**. ค้นเมื่อ 5 สิงหาคม 2553, จาก <http://board.palungjit.com>
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2548). **ธนาคารข้อมูลเพื่อการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืน**. ค้นเมื่อ 2 สิงหาคม 2553, จาก <http://www.trf.or.th>
- ไทยตำบล ดอท คอม. (2553). **ข้อมูลตำบลจังหวัดกาฬสินธุ์**. ค้นเมื่อ 5 สิงหาคม 2553, จาก <http://www.thaitambon.com>
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ: เพรส แอนด์ ดีไซน์.
- มณีวรรณ ผิวนิม และปรารภณา จันทร์พันธุ์. (2546). **รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการพัฒนาการ และผลกระทบของการท่องเที่ยว กรณีศึกษาชุมชนตลาดน้ำ**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขาวิชาวิทยาการจัดการ. (2550). **การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- วิตติกา ทางชั้น. (2549). **กลยุทธ์การตลาดการท่องเที่ยวของจังหวัดอุบลราชธานี**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการโรงแรมและการท่องเที่ยว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2549). **การท่องเที่ยวกับการจัดการโบราณสถานและสิ่งแวดล้อม**. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศูนย์วิจัยกิจการไทย. (2552). **ท่องเที่ยวแนวใหม่สร้างโอกาสเอสเอ็มอี**. ค้นเมื่อ 14 กันยายน 2553, จาก <http://www.ksmecare.com>
- สฤษฎ์ แสงอรุณ. (2550). **การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือเชิงนิเวศ (Ecotourism)**. ค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2553, จาก http://www.dnp.go.th/npo/html/Tour/Eco_Tour.html
- สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว. (2555). **สถิตินักท่องเที่ยวจังหวัดกาฬสินธุ์**. ค้นเมื่อ 2 กันยายน 2559, จาก <http://www.tourism.go.th>
- Archer, B. H. (1996). Sustainable Tourism-Do Economists Really Care?. **Progress in Tourism and Hospitality Research**, 2, 3-4.
- Bramwell, B. and Lane B. (1999). **Sustainable Tourism Contributing to the Debates**. Journal of Sustainable Tourism, 4, 1-5.
- Cohen, E. (2002). **Authenticity, Equity and Sustainability in Tourism**. Journal of Sustainable Tourism, 4, 267-276.
- Hair, Joseph F., Rolph E. Anderson and Ronald L. Tatham. (1990). **Multivariate data analysis**. 2nd ed. New York: Macmillan Publishing.

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J. and Rolph, E. A. (2010). **Multivariate data analysis A Global Perspective.** 7th ed. USA: Pearson Prentice Hall.

Nunnally, J. C. (1972). **Educational Measurement and Evaluation.** New York: McGraw-Hill.

Roby Ardiwidjaja. (2008). **Strategic Sustainable Tourism Development in Indonesia.** Indonesia: Researcher at the Ministry of Culture and Tourism of the Republic of Indonesia.

Southgate, C. and Sharpley, R. (2002). **Tourism, development and the environment.** Clevedon: Channel View Publications.

Wheelen, T. L. and Hunger, D. J. (2008). **Strategic Management and Business Policy.** 11th ed. New Jersey : Prentice-Hall.